

iPhoneprojektet i Stockholm - Slutrapport

Innehållsförteckning

Inledning	2
Sammanfattning.....	2
Bakgrund	3
Syfte.....	4
Mål och måluppfyllelse.....	4
Tidsplan	4
Projektorganisation	5
Utbildare	6
Elever och språkgrupper.....	6
Möten.....	7
Dokumentation.....	7
Utrustning och hjälpmedel	8
Anpassade lokaler	9
Anpassad undervisning.....	10
Föreberedelser	10
Lektioner.....	10
Undervisningsmetoder	10
Distansundervisning och support	11
Nyhetsläsning via iPhone.....	11
Ekonomi.....	12
Resultat.....	13
Framgångsfaktorer	13
Rekommendation till fortsatt arbete	14
Ordlista	15
App.....	15
Dövblindhet	15
Dövblindtolkning	15
Haptiska signaler	16
Kommunikation	16
Taktilt teckenspråk	16
Visuellt teckenspråk	16
FSDB.....	17
NKCdb	17
Dövblindteamet i Stockholms län.....	17

Inledning

I denna rapport beskrivs hur iPhoneprojektet i Stockholms län under tiden juli – december 2012 genomfördes och utbildade personer med dövblindhet i att kunna läsa nyheter via iPhone och punktdisplay. Projektet kunde genomföras tack vare ett nära samarbete mellan Förbundet Sveriges Dövblinda i Stockholm & Gotlands län (FSDB Sthlm) och Nationellt kunskapscenter för dövblindfrågor (NKCdb) ihop med Dövblindteamet i Stockholms län (Dövblindteamet Sthlm).

Rapportens innehåll är en övergripande redogörelse av projektet.

Sammanfattning

Projektets målsättning var att utbilda åtta personer med dövblindhet i att kunna läsa nyheter och annan samhällsinformation via iPhone och punktdisplay. Syftet var att utforska alternativ till den sedan 52 år anpassade nyhetstidningen Nuet som lades ned sommaren 2012 och i stället genom så kallad "ny teknik" bidra till en ökad delaktighet i samhället. Projektet initierades av FSDB Sthlm genom ett möte hos Dövblindteamet Sthlm i juni 2012. Projektledaren påbörjade kontakter med eventuella elever i juli månad. I augusti startade förberedelserna inför start och genomförande. Lektionerna genomfördes 1-2 gånger i veckan per person under 11 veckor mellan september och december. Trots en start mitt i sommaren och en snäv tidsplan, lyckades projektet genomföras som planerat och uppnå målsättningen.

Kommunikation är ett grundläggande behov för alla människor. Personer med dövblindet hänvisas oftast till att använda dövblindtolk i exempelvis utbildningssituationer. Som ett led i att anpassa utbildningen efter målgruppen och bemöta deras behov av direktkommunikation, valde vi att dela in de åtta personerna i två olika grupper:

- Grupp 1 - saknar både syn- och hörselrester. De fyra fick utbildning cirka 2-3 timmar, 1 gång i veckan av Jane Eriksen direkt genom taktilt teckenspråk, haptiska signaler (socialhaptisk kommunikation) och punktskrift. Jane har själv dövblindhet och inga syn- och hörselrester.
- Grupp 2 - har vissa syn- eller hörselrester. De fyra fick utbildning cirka 1 ½ - 2 timmar, 1 gång i veckan direkt av Ronnie Widmark genom visuellt teckenspråk eller anpassat och tydligt tal. Ronnie är seende och hörande.

Förutom direktkommunikation har viktiga framgångsfaktorer också varit att utbilda i anpassade lokaler samt erbjuda gott om tid för inläring och repetition. En förkunskap hos lärarna om de dubbla funktionsnedsättningarna syn och hörsel, har visat sig skapa trygghet och således ge ökad möjlighet till inläring. FSDB Sthlm lyfte redan från början behovet av utbildning i fler användningsområden än enbart nyhetsläsning hos iPhone. Exempelvis önskades utbildningen även omfatta funktioner som; meddelandehantering med sms, skicka och läsa e-post, positionering via GPS, ta reda på väderprognos, matrecept, surfa på internet via Safari, använda ordböcker m.m. På grund av den snäva tidsplan som gavs var det nödvändigt att avgränsa omfattningen till att lära ut grundläggande hantering av iPhone och punktdisplay med fokus på att kunna läsa nyheter. De resterande utbildningsbehoven fick vänta tills det blir klarlagt vilken ordinarie verksamhet som skall ha uppdraget att ge anpassad utbildning och teknisk support till personer med dövblindhet i Stockholms län.

Bakgrund

Socialdepartementet ändrade bidragsutgivningen för nyhetstidningen Nuet och elektronisk nyhetsservice. Interesseorganisationen för personer med dövblindhet – FSDB Riks blev därför tvungna att lägga ner tidningen Nuet från juli 2012. Tidningen hade funnits sedan 1960 och gavs ut i punktskrift, storstil med tydligt lättläst tryck samt på CD-skiva två gånger per vecka. Det fanns också möjlighet till korta nyhetssammanfattningar på punktskrift sex dagar i veckan.

Konsekvensen av detta blev att flera dövblinda personer riskerar att inte längre kunna ta del av samhällsinformation som t.ex. aktuella nyheter på punktskrift. De två alternativ som idag finns hos Myndigheten för tillgängliga medier, MTM (före detta TPB) har antingen begränsat utbud av nyheter eller ges ut som veckoblad.

NKCdb fick för år 2012 ett riktat utvecklingsbidrag från Socialdepartementet. Med det nya bidraget skulle NKCDb och FSDB Riks gemensamt under 2012 ta fram en strategi för att utveckla, organisera och genomföra det framtida arbetet kring IKT (informations- och kommunikationsteknologi) för personer med dövblindhet i Sverige. Tanken är att det ska resultera i en permanent nationell stödresurs till landstingen/regionerna inom området IT-baserad kommunikation och information.

Representanter från FSDB Sthlm framförde önskemål om att tillsammans med Dövblindteamet Sthlm vilja utbilda en grupp personer med dövblindhet i att kunna läsa nyheter på punktskrift med hjälp av mobiltelefonen iPhone och punktdisplay. Resultatet blev att i projektform genomföra detta initiativ under hösten 2012.

Syfte

Syftet med projektet var att utforska alternativ till nyhetstidningen Nuet och samtidigt bidra till en ökad självständighet och delaktighet i samhället för projektmedlemmarna med dövblindhet och i behov av att läsa punktskrift.

Mål och måluppfyllelse

Projektets målsättning var att utbilda alla projektelever till att självständigt kunna inhämta och läsa aktuell samhällsinformation som exempelvis nyheter med hjälp av iPhone och punktdisplay. Samtliga åtta elever lyckades lära sig utrustningen på en grundläggande nivå för att självständigt kunna starta, koppla ihop iPhone med punktdisplay, välja och öppna nyhetskälla samt inhämta aktuella nyheter. Måluppfyllelsen blev således 100 %.

Tidsplan

Projektet initierades av FSDB Sthlm genom ett möte hos Dövblindteamet Sthlm i juni 2012. Projektledaren påbörjade kontakter med eventuellt intresserade elever i juli. I augusti startade förberedelserna inför start och genomförande. Lektionerna genomfördes 1-2 gånger i veckan per person under 11 veckor mellan september och december.

		Tidsplan iPhoneprojektet 2012																																				
Aktiviteter	Juni		Juli				Augusti				September				Oktober				November				December				Januari				Februari							
	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	1	2	3	4	5	6	7	8
Möte FSDB och DBT		X																																				
Förberedelser					X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X																						
Utrustning																																						
Offert							X	X	X	X	X	X	X																									
Beställning																																						
Punktdisplayer										X	X	X	X	X	X	X	X	X	X																			
iPhone 4s Tangentbord												X	X																									
Projektstartsmöte															X																							
Utbildning													X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X										
Referensgruppsmöte 1																			X																			
Seminarium - ledningsgrupp																						X																
Referensgruppsmöte 2																										X												
Projektavslutsmöte																											X											
Avslut																												X	X									
Slutrapport																																				X	X	X
Styrgruppsmöte - avslut																																					X	

Projektorganisation

Projektorganisationen bestod av styrgrupp, projektledare, referensgrupp, två utbildare med var sin grupp om fyra elever. Utbildningsgrupperna var uppdelade utifrån kommunikationsbehoven taktilt teckenspråk med haptiska signaler respektive visuellt teckenspråk på nära håll eller tydligt tal.

Deltagarna i projektorganisationen beskrivs i namn och verksamhet nedan:

Styrgrupp

- Anita Örum, ordförande i FSDB Stockholm & Gotlands län
- Stig Ohlson, medlem i FSDB Stockholm & Gotlands län
- Anita Dath, enhetschef Dövblindteamet, Stockholms län

Projektledning

- Ronnie Widmark, kurator Dövblindteamet Stockholms län
Ronnie kombinerade rollerna projektledning med utbildning och support.

Referensgrupp

- Anita Örum, ordförande i FSDB Stockholm & Gotlands län
- Stig Ohlson, medlem i FSDB Stockholm & Gotlands län
- Anita Dath, enhetschef Dövblindteamet i Stockholms län
- Klas Nelfelt, NKCdb
- Urban Eriksson, chef Syncentralen, datagruppen Långbro
- Gunilla Suwe, pedagog - Alternativ telefoni/Vuxenrehabilitering/Hörsel och Balanskliniken/Karolinska Universitetssjukhuset
- Inga-Lill Kristiansson, verksamhetschef för Länscenter, Habilitering & Hälsa
- Anders Franzén, Post och telestyrelsen (PTS)
- Andreas Richter, Hjälpmedelsinstitutet (HI)

Utvärdering

- Klas Nelfelt, NKCdb
- Linda Eriksson, NKCdb

Utbildning Grupp 1 - taktilt teckenspråk

- Jane Eriksen, NKCdb

Utbildning Grupp 2 - visuellt teckenspråk och tal

- Ronnie Widmark, Dövblindteamet i Stockholms län

Utbildare

Projektet hade två utbildare; Jane Eriksen och Ronnie Widmark. Jane har sedan tidigare kunskap och erfarenhet av punktskrift och tekniska hjälpmedel för personer med dövblindhet. Jane har själv dövblindhet och inga syn- och hörselrester. Jane utbildar via taktilt teckenspråk. Ronnie Widmark har sedan tidigare erfarenhet av att arbeta med datorer, datasupport, projektledning och utbildning men läser inte punktskrift och hade inför projektet ingen direkt erfarenhet av punktdisplayer. Ronnie är utbildad socionom och arbetar som kurator hos Dövblindteamet Sthlm och har således kunskap om olika behov hos personer med dövblindhet. Ronnie är seende och hörande och har i projektet anpassat direktkommunikationen genom visuellt teckenspråk eller med tydligt tal.

Elever och språkgrupper

Urvalet av potentiella elever gjordes i samråd mellan FSDB Sthlm, NKCdb och Dövblindteamet Sthlm. Kraven var att personerna skulle tillhöra Dövblindteamets målgrupp i Stockholms län och vara i behov av att läsa punktskrift. De skulle dessutom ha en viss teknisk förkunskap samt kunna delta i alla lektioner med tillhörande hemträning samt projektmöten.

Till en början var det tänkt att utbilda fem personer vilket först kändes som en realistisk storlek med tanke på tidsplan och resurser. Förberedelserna krävde snabba beslut mitt i semestertider och förfrågan gick därför till sex personer med tanke på att alla troligen inte skulle ha möjlighet att svara under samma vecka. Alla tillfrågade svarade dock snabbt att de ville vara med och därför beslutades det att utöka gruppen sex personer. Samtidigt fanns det ytterligare två personer som projektets utbildare kände till sedan tidigare och att deras behov stämde väl överens med projektets målsättning. Finansiering och en tydlig

gruppindelning mellan utbildarna möjliggjorde beslutet att utöka den totala gruppen till åtta personer.

Alla elever hade olika förkunskap och vana av teknik och läsa eller skriva punktskrift. De var olika mycket beroende av punktskrift som enda väg till att kunna läsa nyheter eftersom tre av personerna kunde ta hjälp av talsyntes som extra stöd. De åtta eleverna fördelades enligt nedan tabell i två olika grupper utifrån deras grundläggande språk och kommunikationsbehov.

GRUPP 1	GRUPP 2
<p>Språk och kommunikationsbehov</p> <ul style="list-style-type: none"> • teckenspråk som modersmål • taktilt teckenspråk <p>Övriga fakta om eleverna:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dövblindhet - saknar syn och hörselrester • ålder - tre äldre än 70år och en under 60 år • samtliga kvinnor 	<p>Språk och kommunikationsbehov</p> <ul style="list-style-type: none"> • talad svenska som modersmål • tydligt tal • visuellt teckenspråk på nära håll <p>Övriga fakta om eleverna:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dövblindhet - viss syn och/eller hörselrester • ålder – mellan 50 och 70 år • två kvinnor och två män • tre av fyra använde hörapparater och hade därför hjälp av talsyntesen i Voiceover som extra stöd

Möten

Projektet har haft fysiska möten men många frågor och beslut har kommunicerats via e-post av praktiska skäl. Således har tolk och ledsagartimmar kunna sparas till de fysiska möten som har genomförts. De olika fysiska möten som genomförts är:

- Samarbetsmöte med FSDB Sthlm
- Styrgruppsmöten
- Referensgruppsmöten
- Planerings- och arbetsmöten
- Utbildningar/lektioner
- Projektgruppsmöte – start/avslut
- Samarbetsmöte med Syncentralens datagrupp Långbro

Dokumentation

- Slutrapport
- Projektdefinition (PDF)
- Projektledaren har skrivit rapporter som egna minnesanteckningar från projektdagar där samma frågor har besvarats. Frågorna var: 1. Hur fungerar det? Vad fungerar bra? 2. Vilka problem har ni stött på? Hur har ni löst dessa problem? 3. Vad har deltagarna lärt sig? 4. Vad tycker deltagarna är svårt? 5. Vad har ni själva lärt er som är viktigt att komma ihåg nästa gång?

- Lägesrapporter har skrivits och skickats via e-post till styrgupp.
- Minnesanteckningar och e-postmeddelanden har varit underlag för en löpande dialog för beslutsfattande och vid fysiska möten.
- Utrustningslista kopplat till respektive elev
- Lathundar som beskriver appar, funktioner och kortkommandon steg för steg

Utrustning och hjälpmedel

Den utrustning vi använde oss av valdes utifrån dels erfarenheter från personer med dövblindhet och deras användande av iPhone ihop med punktdisplay och dels utifrån samråd med representanter från Syncentralens datagrupp gällande valet av förskrivningsbar punktdisplay. Modellen iPhone4s var den senaste modellen vid denna tidpunkt och strax efter skulle iPhone5 komma ut på marknaden. Tidsplanen tillät dock inte att invänta releasen av iPhone5 i Sverige och inget tyder än i dag på att det skulle varit en fördel att vänta på den senare modellen eftersom de använder sig av samma version av iOS.

Utrustningen bestod av följande produkter:

Konsumentprodukter

- 1 st iPhone 4s

- 1 st tangentbord trådlöst Apple

- kontantkort Telia surf helår (kampanj)
- skärmskydd till iPhone
- fodral iPhone

Förskrivningsbart Hjälpmedel

I samråd med Syncentralens datagrupp beslutades det om att förskriva punktdisplayen: HumanWare Brailiant BI32. Den var relativt ny inom hjälpmedelsmarknaden i Sverige och består av både läsrad med 32 celler samt tangentbord för åtta eller sex punkters Braille. För manövrering och navigering av ex. iPhone finns sex stycken kommandoknappar och två mellanslagstangenter. På fronten finns fyra läs- och navigeringsknappar som flyttar markeringen upp, vänster, höger, ned med tummarna.

Modellen Brailiant BI32 var ny för alla i projektet. Tyvärr visade sig denna modell skapa flera oförklarliga problem vilket har rapporterats under projektets gång till både förskrivare - Syncentralen och leverantören ICAP AB. En formell felanmälan till leverantör och eventuellt Hjälpmedel Stockholm görs separat. De största bristerna som projektet fann och skapade problem var:

1. Vid parkoppling mellan iPhone och display behövde inställningarna från displayens läge "Auto" ändras manuellt till "Bluetooth", annars hittade inte enheterna varandra. Den automatiska funktion som själv skall känna av om det är en USB eller Bluetooth koppling, fungerade alltså inte.
2. Parkopplingen mellan enheterna bröts plötsligt ibland utan några förklarliga skäl vilket ledde till att punktstödet mellan enheterna försvann helt. Problemet kunde endast åtgärdas genom ny parkoppling vilket förutom en viss teknisk vana, oftast kräver hjälp av en person med syn eller möjlighet till hörsel genom talsyntesen Voiceover.
3. Det var alldeles för enkelt att ofrivilligt ändra i menyens grundinställningar eftersom knapparna sitter på framsidan där personen greppar displayen med handen. Tillverkaren Humanware har senare släppt ny firmware där det skall kräva knapptryckningar i viss ordning för att komma in i menyinställningarna.

Anpassade lokaler

Till en början undersökte vi möjligheterna att utbildningen skulle ske i Dövblindteamets anpassade lokaler i Norrtulls sjukhus. Ett visst arbete påbörjades med bland annat beställning av trådlöst nätverk till utbildningsrummen och samplanering med övriga i Dövblindteamet. Men efter några planeringsmöten beslutades det att försöka hitta annan lokal då det bland annat skulle påverka övriga aktiviteter allt för mycket. Ett förslag kom från NKCDb att de skulle kunna finansiera lokaler åt projektet i Enskede där FSDB Riks kansli hyr hos Synskadades Riksförbund. Efter besök i lokalerna och samtal om vissa anpassningar beslutades det att projektet skulle få använda två rum till lektioner och administration.

Det ena lektionsrummet var ett mindre kontorsrum som användes till både projektledningens administration och lektioner för Grupp 2 med en elev i taget. Det andra rummet var ett större rum som kunde ge plats för utbildare av deltagare i Grupp 1 med arbetsassistent, elev med assistent eller ledsagare och ibland ytterligare personer. SRF-huset var redan anpassat för synskadade med uppmärkningar i punktskrift, färgkontraster m.m. De flesta projektdeltagarna hade också besökt huset många gånger tidigare i andra ärenden vilket bidrog till en trygghet i att kunna planera sina resor med ex. färdtjänst eller tunnelbana.

Anpassad undervisning

Föreberedelser

Innan undervisningen kunde börja behövde utrustningen förberedas; iPhone enheterna skulle aktiveras mot Apple, installering av sim-kontantkort, aktivera surf för kontantkort, skapa och aktivera Apple-id för iTunes med lösenord, montera skärmskydd och fodral, parkoppla med Apple trådlösa tangentbord, dokumentera all utrustning kopplat till respektive elev.

Lektioner

Lektionerna var i genomsnitt två timmar långa och genomfördes vanligen en till två gånger per vecka. Var elev fick cirka 10 lektioner totalt. Respektive utbildare anpassade schema efter individuella behov och visade ett flexibelt förhållningssätt när förändringar i schema behövde göras. Lektionerna genomfördes utan tolk, med direktkommunikation mellan lärare och elev. Förutom kommunikationsbehoven krävdes andra faktorer att både ta hänsyn till och förhålla sig till om de inträffade. Exempel på detta var transporten till lektionerna där de flesta personerna är beroende av ledsagare och eller färdtjänst vid förflyttning. Med tanke på att projektet genomfördes under höst och vinter var även vädret en risk som påverkade utifrån mörker eller halka och snö. Lektionsplaneringen hade totalt sett relativt få schemaändringar med tanke på alla individuella behov som fanns att ta hänsyn till. Framförallt en av dagarna hade snökaos lamslagit trafiken i Stockholm. Trots detta genomfördes alla lektioner som planerat.

Undervisningsmetoder

Båda grupperna undervisades individuellt och via direktkommunikation, utan tolk, mellan lärare och elev. Alla elever var olika snabba på punktskriftsläsning vilket var ett av skälen till individuell undervisning. Möjligheten till direktkommunikation var ytterligare skäl. I båda grupperna lärdes grundläggande funktioner ut genom kortkommandon via punktdisplayen. För vissa moment användes fingrarna direkt på iPhone skärmen och knapparna, exempelvis stänga av och sätta på iPhone samt Hemknappen.

- Grupp 1 kommunicerade direkt mellan utbildare och elev genom taktilt teckenspråk vid instruktioner och samtal. När eleven arbetade och läste vid sin punktläsrad gavs haptiska signaler för ledning och stöd i de olika momenten. Genom de haptiska signalerna behövde inte utbildaren avbryta eleven med taktilt teckenspråk när den var upptagen med sina händer för att läsa och navigera.
- Grupp 2 kommunicerade direkt mellan utbildare och elev genom tydligt tal med tre elever och visuellt teckenspråk på nära håll med en elev. Tre elever med hörapparater använde talsyntes i Voiceover som extra stöd för hantering av iPhone, navigering och läsning.

Distansundervisning och support

Båda grupperna kompletterade sina lektioner med distansundervisning och support genom e-post och sms kontakt. I Grupp 1 fanns en elev med mycket förkunskap och extra lång resväg till projektets lokal där distansundervisning underlättade till viss del.

Möjligheten att komma till lokalen användes när det blev för osäkert att förstå och förklara instruktioner utan direktkommunikation på taktilt teckenspråk.

Nyhetsläsning via iPhone

Varje elev fick välja nyhetskälla utifrån intresse för exempelvis riksnyheter eller lokala nyheter. Några elever hade viss vana av Text-tv sedan tidigare. Den individuella anpassningen utifrån intresseområden gjorde att olika nyhetskällor installerades i respektive iPhone. Urvalet av appar baserades delvis på erfarenheter hos utbildarna samt personer inom FSDB och NKCDs grupp för Informations- och kommunikationsteknologi.

Sammanlagt prövades främst följande nyhetskällor (Appar):

1. Aftonbladet Supernytt
2. DN.se Mobil (Dagens Nyheter)
3. Expressen
4. Dagens PS (Affärsnyheter)
5. Mitt i Stockholm (Lokala nyheter)
6. Free RSS Reader (RSS läsare)
 - a. Expressen
 - b. DN
7. TextTV app
8. Alla Nyheter (nu nedlagd)
9. SVT Text hemsida (via Safari)
10. SvD Mobil (Svenska Dagbladet)
11. Krisinfo (Krisinformation, information från myndigheter och andra ansvariga om olika kriser och samhällsstörningar)

Skärmbild: iPhone Nyhetsappar

En stor nackdel för läsning via punktdisplay är att Apparna inte följer någon direkt standard gällande utseende med knappar och länkar för navigering. Aftonbladets Supernytt, Mitt i Stockholm och DN passade bra tack vare deras enklare gränssnitt med tydliga och informativa knappar. Exempelvis SVD och Expressen innehöll mycket reklambilder med länkar till andra hemsidor som spärrade för vidare navigering. Detta krävde att användaren lärde sig att stänga reklamen för att komma vidare till nyheterna. Text-tv appen kräver att användaren kan använda Braille tangenterna på punktdisplayen eller det trådlösa tangentbordet för inmatning av sidnummer. Några elever använde Text-tv via appen och några via genväg i Safari till SVT Text-tv hemsida. Båda grupperna prövade också att prenumerera på nyheter till RSS läsaren, Free RSS reader. De källor som installerades var Expressen och Dagens Nyheter samt lokala nyheter. RSS läsaren passade bra för punktläsning tack vare ett enklare gränssnitt med mestadels text i stället för bilder och reklam. Under utbildningens gång blev det tydligt att respektive app bör anpassas att passa en mer standard som underlättar för en punktläsare att kunna tyda vad knappar och andra länkar betyder i respektive app.

På grund av alla olika utseenden och inlärningsmomenten krävdes ett minnestöd till eleven. Utbildarna delade ut så kallade "lathundar" där respektive moment beskrevs steg för steg. Även lathundar för navigering av grundläggande funktioner i iPhone och punktdisplay delades ut. Alla lathundar skickades till eleven i Word-format via e-post och delades ut på papper i punktskrift.

Ekonomi

NKCdb finansierade utrustning till fem personer och FSDB Sthlm till tre personer samt ytterligare kringutrustning. Personerna lånade Apple utrustningen under projekttiden med avgränsningen att om personen deltar genom hela projekttiden, får personen behålla den lånade utrustningen privat. Punktdisplay förskrevs av Stockholms Syncentral i Långbro. Här nedan redovisas de inköp som gjordes i projektet:

Fakturerat till FSDB:

– Dialect (3 Apple utrustningar)	24762
– Rest. Sandsborg (Fika Projektstart)	904
– Rest Sandsborg (Fika Projektavslut)	1298
– Hyra 3 tim SRF-salen (Lokal Projektstart)	1125
– Hyra halv dag SRF salen (Lokal Projektavslut)	875
- iTunes gift card (10 st. Apple iTunes kort)	1500
– Hjälpmiddelsbutiken (8 taktila julkort + present)	720
Summa:	31184 kr

Fakturerat till NKCDdb:

NKCDdb (5 Apple utrustningar)	32336
Summa:	32336 kr

Resultat

Projektresultatet med 100 % måluppfyllelse visar att iPhone tillsammans med punktdisplay kan öka personens självständighet och delaktighet i samhället. Att kunna välja nyheter efter behov och styra när man skall läsa och var någonstans, skapar stora möjligheter för personer med dövblindhet. Det kan exempelvis upplevas enklare att läsa nyheter via iPhone i stället för via PC som oftast är kopplad till hemmet. En PC upplevs många gånger krångligare med onödiga texter och att det därmed tar lång tid att hitta det man vill. En iPhone ger också en rörelsefrihet i att kunna läsa nyheter under en resa med exempelvis färdtjänst eller tåg. Båda utbildarna fick löpande bekräftelser på hur stor betydelse denna tekniska lösning hade för eleverna.

Projektet har varit ett utmärkt exempel på ett nära samarbete mellan brukarorganisation och Habiliteringsverksamhet. Det innehöll också samarbete mellan olika landstingsverksamheter som exempelvis Syncentralens datagrupp i Långbro som rekommenderade och förskrev punktdisplayerna samt NKCDb kring finansiering, utvärdering och hjälp med att hitta lokaler. Även referensgruppen bestod av utomstående verksamheter där Post och Telestyrelsen samt Hjälpmedelsinstitutet var några av dessa.

Det är många moment som skall hanteras i ett utbildningsprojekt med kort tid till förfogande. Detta projekt hade till slut 11 veckor på sig att utbilda åtta personer i en teknik som de flesta aldrig prövat tidigare. Den totala projektiden var cirka 6 månader men där ingick förberedelser, lektionsplanering, samverkan, beställningar, leta lokaler m.m. (se separat tidsplan). Leveransen av de förskrivna punktdisplayerna tog totalt nio veckor vilket var för länge att invänta om tidsplanen skulle hålla. Därför startade vi med lektioner trots att alla inte hade fått sina punktdisplayer levererade. Det svåraste för projektledningen under denna period var ovissheten om när de skulle levereras. Det var svårt att få besked från leverantören och ännu svårare när de i sin tur skickade vidare displayerna för registrering hos Hjälpmedel Stockholm. En av displayerna beställdes något efter de första sju och den åttonde fick därför beställas från leverantören i England vilket totalt försenade leveransen cirka tre veckor. Projektet som från början hade en pressad tidsplan, blev extra sårbart av leveransförseningar. Trots detta blev det främst en av eleverna som fick vänta extra länge efter att vi börjat med lektioner. Där löste vi situationen genom att ha lektioner utan punktdisplay och hade i stället samtal om hur iPhone känns och fungerar som enskild enhet.

Framgångsfaktorer

Resultatet visar speciellt på sju framgångsfaktorer som lett till att alla åtta eleverna trots olika förutsättningar uppfyllde projektets målsättning:

- Kunskap om funktionshindret - Dövblindhet
- Direktkommunikation mellan utbildare och elev
- Anpassade lokaler
- Individuell undervisning
- Anpassad tid och tempo
- Lathundar på punktskrift eller storstil
- Distansundervisning och support via e-post

Det fanns stor förkunskap om det särskilda funktionshindret - Dövblindhet - hos utbildarna vilket bland annat bidrog till trygghet och bra förutsättning för inläring under avgränsad tid. Utbildarna kompletterade också varandra på ett bra sätt genom olika förkunskaper som ledde till en bra helhet. Att kommunicera direkt på taktilt eller visuellt teckenspråk minskar riskerna för missförstånd via tolk och ger en mer direkt förståelse mellan elev och utbildare. Anpassade lokaler skapar en trygghet som leder till bättre inlärningsförmåga och dessutom chans att kunna orientera sig utan ledsagare. Individuell undervisning ger eleven mer kvalitet för den tiden som är viktig för frågor och funderingar. Vissa moment tar längre tid att lära in och därför har det visat sig vara viktigt att kunna erbjuda ytterligare tid för repetition samt att anpassa tempot i undervisningen.

Rekommendation till fortsatt arbete

Både innan projektet och allteftersom eleverna lärde sig grunderna i iPhone ökade önskemålen om att få lära sig ytterligare funktioner som iPhone erbjuder. Behoven är stora hos deltagarna av att få utbildning i att använda funktioner som exempelvis; SMS, navigera på internet med Safari, använda positionering med kartor och GPS för att kunna veta vart man befinner sig eller leta upp en färdväg, tidtabeller för exempelvis bussar och tunnelbana, väderprognoser, leta fram matrecept, använda ordlistor med mera. Dessa utbildningsbehov är viktiga att kunna tillmötesgå som ett led i ett arbete för en ökad självständighet och delaktighet i samhället. Med tanke på ovan framgångsfaktorer är det inte självklart hur många lektioner som respektive elev behöver för att lära sig ytterligare saker. Därför är det viktigt att kunna erbjuda en flexibilitet i antal lektionstillfällen. Det är dock oklart vem eleverna kan vända sig till för en fortsatt utbildning. När det står klart vem som kan vidareutbilda personer med dövblindhet inom Stockholms län kan förhoppningsvis erfarenheter och hänsyn till framgångsfaktorer från detta projekt ligga till grund för ett gott resultat.

Ordlista

App

En förkortning för *applikation*, är ett litet tillämpningsprogram som användaren själv enkelt kan installera, aktivera eller tillåta. Det kan exempelvis vara en mobilapplikation för mobila enheter som användaren kan ladda ned från nätet (Källa: Wikipedia)

Dövblindhet

Nordisk definition av dövblindhet:

Antagen av Nordiskt Ledarforum i Reykjavik, maj 2007

Dövblindhet är ett särskilt funktionshinder.

Dövblindhet är en kombination av funktionsnedsättningarna syn och hörsel. Det begränsar en persons aktiviteter och inskränker full delaktighet i sådan grad att samhället behöver underlätta med specifika serviceinsatser, miljömässiga förändringar och/eller tekniska lösningar (Källa: NKCdb)

Dövblindtolkning

För att kunna leva ett aktivt liv och känna delaktighet i olika situationer behöver man kunna kommunicera med människor i sin omvärld. För att detta ska vara möjligt behöver personer med dövblindhet tillgång till dövblindtolkar.

I samband med att Hälso- och sjukvårdslagen trädde i kraft 1994, blev landstingen skyldiga att organisera, finansiera och tillhandahålla tolktjänst och idag finns det kostnadsfri tolkservice i alla svenska landsting. Men landstingen har olika restriktioner och prioriteringar, vilket innebär att man inte alltid får tolk i de situationer man behöver det. Det råder inte heller någon enhetlighet över landet och det gör tolkservicen ojämlik. I perioder råder det också brist på dövblindtolkar vilket begränsar möjligheterna att få tolk i de situationer man behöver det.

Tolkens uppgift är att översätta det som sägs i båda riktningarna, det vill säga att möjliggöra samtalet. I dövblindtolkning handlar det också om att tolka och sätta ord på den visuella informationen i omgivningen som personen med dövblindhet inte kan uppfatta. Detta kallas syntolkning. Ofta tillkommer också ledsagning i tolksituationen. De tre komponenterna definierar tillsammans begreppet dövblindtolkning enligt Förbundet Sveriges Dövblinda (www.fsdb.org). Som nämnts ovan kan de kommunikativa strategierna vara mycket individuella för personer med dövblindhet, vilket innebär att dövblindtolkning kan omfatta olika metoder. Det kan handla om skrivtolkning med anpassad text, taltolkning på nära avstånd, teckenspråk men med anpassat avstånd och begränsat teckenfält, taktilt teckenspråk och användande av tekniska hjälpmedel i kombination med syntolkning och ledsagning. Det förekommer också andra ibland mycket individuella metoder. En metod som de senaste åren har fått stor genomslagskraft i Norden och som knyter samman förlusten av de två sinnen syn och hörsel, är utvecklingen av så kallad socialhaptisk kommunikation. Det är inte ovanligt att personer med dövblindhet använder sig av haptiska signaler i tolksituationen, vilket betyder att dövblindtolkningen får ytterligare en komponent att integrera till de tre befintliga komponenterna, språktolkning, syntolkning och ledsagning (Källa: NKCdb).

Haptiska signaler

Socialhaptisk kommunikation är tänkt att fungera som ett komplement till det talade eller tecknade språket i en kommunikationssituation. Det ersätter alltså inte tal- eller teckenspråk. Det handlar om att skapa mening och sammanhang, få en bättre bild av situationen och rummet man befinner sig i. Den ska stärka och komplettera andra former av mellanmäsklig kommunikation. Socialhaptisk kommunikation sker genom kroppskontakt på neutrala zoner på kroppen (se ovan) och är bunden till situation, sammanhang, rum och orientering.

En stor fördel är att alla personer med dövblindhet kan använda sig av socialhaptisk kommunikation, oavsett om de primärt använder tal- eller teckenspråk eller någon annan individuell kommunikationsform.

Socialhaptisk kommunikation är det övergripande begreppet som används i Riitta Lahtinens forskning. Andra begrepp som används är haptiska signaler, haptisk kommunikation, taktila signaler, sociala snabbesked och haptiska meddelanden. Begreppen taktil och haptisk har med känselsinnet att göra och social i det här sammanhanget definieras som att göra och uppleva något tillsammans med andra (Källa: NKcdb).

Kommunikation

Förenklat kan man dela in personer med dövblindhet i olika språkgrupper:

1. Teckenspråkiga personer med dövblindhet
2. Talspråkiga personer med dövblindhet
3. Personer med dövblindhet som saknar språk.

1. Teckenspråkiga personer med dövblindhet

De som föds döva eller har blivit döva som barn har teckenspråk som modersmål och lär sig svenska som ett andra språk.

2. Talspråkiga personer med dövblindhet

De som föds blinda men senare i livet har blivit hörselskadade eller döva. Till denna grupp hör också de som i vuxen ålder fått båda funktionsnedsättningarna. Hit hör dessutom en stor grupp äldre personer med kombinerad syn- och hörselnedsättning.

3. Personer med dövblindhet som saknar språk

En liten grupp personer med dövblindhet kan inte göra sig förstådda med sin omgivning. Det kan till exempel bero på senilitet eller utvecklingsstörning (Källa: FSDB)

Taktilt teckenspråk

Personer med dövblindhet som inte ser kan istället ta emot teckenspråket med hjälp av känseln. Den som tecknar låter då personens händer följa med i rörelserna. Information som finns i ansiktsuttryck etcetera försvinner och det ställer därför stora krav på att den som tecknar kan uttrycka sig tydligt (Källa: FSDB)

Visuellt teckenspråk

För personer med dövblindhet som är födda döva och har dövas teckenspråk som kommunikationsmetod är det naturligt att fortsätta använda teckenspråket även när synen blir sämre.

Personer med dövblindhet kan behöva speciellt goda förhållanden för att kunna avläsa teckenspråk. Det kan till exempel vara att den som tecknar är klädd på ett sådant sätt att det blir så bra kontraster som möjligt (mörka, omöstrade kläder, lugn bakgrund, rätt ljus). En del personer med dövblindhet förlorar sitt perifera seende men har kvar ett mycket litet synfält, oftast rakt fram. Den som tecknar måste då anpassa sitt teckenspråk så att det ryms inom detta lilla synfält. **Obs!** Teckenspråket är nationellt. (Källa: FSDB)

FSDB

Förbundet Sveriges Dövblinda, FSDB, bildades den 13 september 1959 under namnet Föreningen Sveriges Dövblinda. Föreningen ombildades den 14 juni 2008 till en tvåplansorganisation och är en riksomfattande sammanslutning av regionala föreningar av personer med dövblindhet. FSDB ska utifrån principen om alla människors lika värde arbeta för rätten till full delaktighet, jämlikhet, självständighet och självbestämmande för personer med dövblindhet på alla områden i samhället. Ända sedan bildandet har FSDB också haft en viktig funktion för att bryta den isolering som kan följa av funktionshindret dövblindhet. Förutom de tolv regionala föreningarna runt om i landet finns det också tre sektioner inom FSDB: Föräldrarådet, Familjesektionen och Dövblind Ungdom (DBU), (Källa: FSDB)

NKCdb

Uppdraget i korthet

Nationellt kunskapscenter för dövblindfrågor ska stödja och komplettera befintliga verksamheter i landet och framför allt arbeta på en övergripande strategisk nivå.

Huvuduppgiften är att utveckla metoder och strategier som kan göras generaliserbara och användbara och på olika sätt förmedlas till målgruppen. Detta ska ske både med ett tydligt och systematiskt brukarinflytande och med forsknings- och utvecklingsanknytning. I korthet innehåller uppdraget följande huvudområden:

Samla, utveckla och sprida information om dövblindhet.

Verka för systematisk metodutveckling inom dövblindområdet.

Vara en expertresurs till framför allt landstingen i deras arbete med utredning och diagnostisering.

Vara en expertresurs till framför allt landstingen i deras arbete med dövblindspecifik habilitering och rehabilitering.

Vara en länk mellan forskning och praktik.

Tillsammans med Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM) svara för nationella grundkurser om dövblindhet.

Vara en mötesplats för kunskaps- och erfarenhetsutbyte mellan brukare, närstående, professionella och forskare.

Under 2012 arbetade NKcdb för att bli en nationell resurs när det gäller information och kommunikation inom dövblindområdet - med särskilt fokus på modern teknik (IKT-stöd), (Källa: NKcdb).

Dövblindteamet i Stockholms län

Dövblindteamet är ett specialistteam inom Habilitering och Hälsa i Stockholms läns landsting för barn, ungdomar och vuxna med kombinerad syn- och hörselnedsättning/dövblindhet och deras närstående.

Teamet ger råd och stöd i olika situationer och kan hjälpa till med träning och behandling. Det kan handla om att få stöd i att ändra kommunikationsmetod, stöd vid anpassning till nya situationer eller stöd i kontakt med olika instanser och myndigheter.

Dövblindteamet erbjuder olika typer av gruppverksamheter och samtalsgrupper och arrangerar temakvällar runt aktuella ämnen. Teamet har också möjlighet att ge kris- och samtalsstöd i svåra situationer kopplade till dövblindhet.

Teamet bedriver också ett aktivt informationsarbete för att sprida kunskap om dövblindhet och genom teamets insatser medverka till att personer med dövblindhet blir mer inkluderade och delaktiga i samhället.